

გაზეთ „ქართულ აზრში“ თამარ პაპავას ერთი პუბლიკაციის შესახებ („ქართველი ქალი ჩვენს მატთანში“)

კუტივაძე ნესტან

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ქუთაისი

DOI: <https://doi.org/10.52340/idw.2023.54>

აბსტრაქტი. XX საუკუნის ქართული ემიგრაციის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელია მწერალი და პუბლიცისტი თამარ გოგოლაშვილი-პაპავა, რომელიც მეუღლე აკაკი პაპავასთან ერთად ჯერ გერმანიასა და ავსტრიაში, 1949 წლიდან კი სამხრეთ ამერიკაში, კერძოდ, არგენტინაში ცხოვრობდა, მაგრამ მთელი თავისი მოღვაწეობითა და ცნობიერებით თამარ და აკაკი პაპავეები საქართველოსა და ქართულ საქმესთან იყვნენ დაკავშირებულები, რისი მკაფიო დადასტურებაც მათ მიერ დატოვებული შემოქმედებითი თვალსაზრისით საკმაოდ მრავალფეროვანი მხატვრულ-პუბლიცისტური თუ მეცნიერული მემკვიდრეობა.

თამარ პაპავა 1910-1920-იანი წლებიდან ნაყოფიერად თანამშრომლობდა საქართველოში გამომავალ ჟურნალ-გაზეთებთან, უფრო მოგვიანებით საყურადღებო წერილებს აქვეყნებდა უცხოეთში გამომავალ ემიგრანტულ პერიოდიკაში. დღეს თამამდ შეიძლება ითქვას, რომ თამარ პაპავას პუბლიცისტიკა ქართული ემიგრანტული კულტურული მემკვიდრეობის მნიშვნელოვანი ნაწილია, რომელშიც რეფლექსირებულია ჩვენი ისტორიის თუ მისივე ბოლოქარი თანამედროვეობის, მე-20 საუკუნის პირველი ნახევრის, არაერთი დრამატული ფურცელი.

1966-1967 წლებში ნიუ-იორკში გამომავალ ქართულ ემიგრანტულ გაზეთში „ქართული აზრი“ თამარ პაპავამ გაგრძელებებით დაბეჭდა წერილი „ქართველი ქალი ჩვენს მატთანში“. სათაურადანაც მკაფიოა მწერლის მიზანდასახულება, წარმოაჩინოს ქართველი ქალის როლი საქართველოს ისტორიაში. ის საგანგებოდ იკვლევს, ამ მხრივ, „ქართლის ცხოვრებაში“ დაცულ ცნობებს. მიუხედავად იმისა, რომ პუბლიცისტი, მისი თქმით, ისტორიის მიერ მხოლოდ „შემთხვევით შემონახულ“ მასალას მიმოიხილავს, მაინც მკაფიოდ იკვეთება ქართველი ქალის გამორჩეული წვლილი თავისი სამშობლოს წინაშე. ეს წვლილი თანაბრად მიემართება როგორც დიდგვაროვან, ისე დაბალი სოციალური ფენებიდან გამოსულ ქალებს და მოიცავს ისეთ თემებს, როგორებიცაა: სარწმუნოების მიღებისა და დაცვის, მეფეთა აღზრდის, გაძიძავების ინსტიტუტის, ასევე, ქვეყნის გაერთიანებასა და რუსეთის წინააღმდეგ ბრძოლაში ქალთა თავდადებასთან დაკავშირებული საკითხები, თუმცა მხოლოდ ამ პლასტებით არ ამოიწურება ქართველი ქალების როლის რეცეფცია საკუთარი ქვეყნების წინაშე.

ჩვენი ისტორიის სხვადასხვა ეტაპზე ქალების მიერ გაწეული ძალისხმევის აქცენტირება თამარ პაპავას პუბლიცისტიკის ერთ-ერთი ძირითადი, გამჭოლი ხაზია, რისი მკაფიო დადასტურება აღნიშნული წერილიცაა.

საკვანძო სიტყვები: ემიგრანტული მწერლობა, პუბლიცისტიკა, რეფლექსია, ქალის როლი, „ქართლის ცხოვრება“.

XX საუკუნის ქართული ემიგრაციის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელია შწერალი და პუბლიცისტი თამარ გოგოლაშვილი-პაპავა, რომელიც, მეუღლესთან, აკაკი პაპავასთან, ერთად, ჯერ გერმანიასა და ავსტრიაში, 1949 წლიდან კი სამხრეთ ამერიკაში, კერძოდ, არგენტინაში ცხოვრობდა, მაგრამ მთელი თავისი მოღვაწეობითა და ცნობიერებით თამარ და აკაკი პაპავეები საქართველოსა და ქართულ საქმესთან იყვნენ დაკავშირებულები, რისი მკაფიო დადასტურებაც მათ მიერ დატოვებული შემოქმედებითი თვალსაზრისით საკმაოდ მრავალფეროვანი მხატვრულ-პუბლიცისტური თუ მეცნიერული მემკვიდრეობა (იხ. დაუშვილი, 2014, 211-215; ნიკოლეიშვილი, 2006, 393-416; შარაძე, 1990, 3-4).

თამარ პაპავა 1910-1920-იანი წლებიდან ნაყოფიერად თანამშრომლობდა საქართველოში გამომავალ ჟურნალ-გაზეთებთან, უფრო მოგვიანებით საყურადღებო წერილებს აქვეყნებდა ემიგრანტულ პერიოდიკაში. დღეს თამამად შეიძლება ითქვას, რომ თამარ პაპავას პუბლიცისტიკა ქართული ემიგრანტული კულტურული მემკვიდრეობის მნიშვნელოვანი ნაწილია, რომელშიც რეფლექსირებულია ჩვენი ისტორიის თუ მისივე ბოზოქარი თანამედროვეობის, მე-20 საუკუნის პირველი ნახევრის, არაერთი დრამატული ფურცელი.

1966-1968 წლებში ნიუ-იორკში გამომავალ ქართულ ემიგრანტულ გაზეთში „ქართული აზრი“, რომელშიც სისტემატურად ქვეყნდებოდა სტატიები საქართველოს ისტორიის შესახებ, თამარ პაპავამ გაგრძელებებით დაბეჭდა წერილი „ქართველი ქალი ჩვენს მატთანში“. სათაურიდანაც მკაფიოა შწერლის მიზანდასახულება, წარმოაჩინოს ქართველი ქალის როლი საქართველოს ისტორიაში. ის საგანგებოდ იკვლევს, ამ მხრივ, „ქართლის ცხოვრებაში“ დაცულ ცნობებს. მიუხედავად იმისა, რომ პუბლიცისტი, მისი თქმით, ისტორიის მიერ მხოლოდ „შემთხვევით შემონახულ“ მასალას მიმოიხილავს, მაინც მკაფიოდ იკვეთება ქართველი ქალის წვლილი თავისი სამშობლოს წინაშე. ეს წვლილი თანაბრად მიემართება როგორც დიდგვაროვან, ისე დაბალი სოციალური ფენებიდან გამოსულ ქალებს და მოიცავს ისეთ თემებს, როგორებიცაა: სარწმუნოების მიღებისა და დაცვის, მეფეთა აღზრდის, გაძიძავების ინსტიტუტის, ასევე, ქვეყნის გაერთიანებასა და რუსეთის წინააღმდეგ ბრძოლაში ქალთა თავდადებასთან დაკავშირებული საკითხები, თუმცა მხოლოდ ამ პლასტებით არ ამოიწურება ქართველი ქალების როლის რეცეფცია საკუთარი ქვეყნის წინაშე.

წერილის დასაწყისში თამარ პაპავა აღნიშნავს, რომ საქართველოს ისტორიის ორი გარდამტეხი ნიშანსვეტია ქალთან დაკავშირებული. ესენია: ქრისტულ კულტურასთან ზიარება, წმინდა ნინო და პოლიტიკური და კულტურული წარმატება თამარ მეფის ეპოქაში. მისი აზრით, „ვეფხისტყაოსანი“ სწორედ იმის მხატვრული დასტურია, რომ „თავისი შემოქმედების შედეგრი, მხატვრული გენია და მაღალი ფილოსოფიური ეთიკა საქართველომ ქალის სახელს დაუკავშირა“ (პაპავა, 1966ა, 4).

თამარ პაპავას აზრით, „ქართლის ცხოვრებაში“ ქალის საპატიო როლი თავიდანვე კარგად იკვეთება, კერძოდ კი, ეს უკანასკნელი ქართლოსის სიკვდილის შემდეგ მისი მეუღლის, ასევე, მეფე ფარნავაზის დედისა და დების თავდადებით იწყება. პუბლიცისტმა სრულიად გამორჩეულად მიიჩნია ის წვლილი, ქართველმა ქალმა ქვეყნის გაქრისტიანების საქმეში რომ შეიტანა, რის მაგალითად ქვრივ ქალ სამძივარზე არსებულ გადმოცემაზე აკეთებს აქცენტს. პაპავა კაბადიკიელ ნინოს ნამდვილ განმანათლებლად მოიხსენიებს და სწორედ მის დამსახურებად თვლის საქართველოში ქრისტიანობის ისე გავრცელებას, რამაც მირიან მეფეს შესაძლებლობა მისცა, ქრისტიანობა სახელმწიფო რელიგიად ელიარებინა. ამასთან ერთად ასახელებს იმ ქალებს, რომლებიც ნინოს ყველაზე ადრე დაეხმარნენ.

წერილის ერთ-ერთი უმთავრესი აქცენტია ქართველ ქალთა მიერ მწიგნობრობის

გავრცელებაში შესრულებული როლი, რის საჩვენებლადაც მოჰყავს ბატონიშვილ რევის ცოლზე არსებული გადმოცემა, რომლის მიხედვითაც, ნინოს სიკვდილისას მან საწერ-კალამი მოითხოვა, რათა აღეწერა ნინოს ცხოვრება და ღვაწლი. ქალის სიმტკიცისა და თავდადების ჩვენების მხრივ გამოყოფს პირველ ჰაგიოგრაფიულ თხზულებას და დაასკვნის, რომ „ქართველი ერი მაღალი ზნეობის და კულტურის გავრცელების ფაქტორებს ქალების სახელს უკავშირებს“ (პაპავა, 1966ა, 4), რის გამოც სავსებით კანონზომიერად თვლის, რომ საქართველო დვთისშობლის წილხვდომილად გამოაცხადა ქართველობამ.

თამარ პაპავა საგანგებოდ ამახვილებს, ასევე, ყურადღებას ქალების მონაწილეობაზე მეფეთა თუ სხვა დიდებულთა აღზრდაში, აღნიშნავს, რომ ისინი ასწავლიდნენ წერა-კითხვას, ამზადებდნენ ყმაწვილებს საერო თუ სასულიერო საქმისათვის, ამის დასტურად მოჰყავს გიორგი მთაწმინდელის შესახებ „ქართლის ცხოვრებაში“ დაცული მონაცემები. საბოლოოდ კი ცნობილი მკვლევრის დიმიტრი ჯანაშვილის შეფასებას შეახსენებს მკითხველს. „თითქმის არა გვყავს არც ერთი სახელოვანი მეფე, რომელსაც წიგნი დედაკაცისაგან არ ესწავლოსო, რომ მის გონება გახსნილობის და პოლიტიკურ მჭვრეტელობის ფესვს მათს გვამში დედაკაცების მეცადინეობით არა ჰქონდეს გადგმული“ (პაპავა, 1966ბ, 2), რაც, ამავე დროს, მისი თვალსაზრისიცაა.

წერილში ქრონოლოგიური თანმიმდევრობითაა მიმოხილული „ქართლის ცხოვრებაში“ არსებული ინფორმაცია ქალების ღვაწლის შესახებ ვახტანგ გორასლის დედით დაწყებული და მეფე ალექსანდრე პირველის გამზრდელი ბებიით დამთავრებული. პაპავა გაზ. „დროებაში“ დასტამბულ დიმიტრი ჯანაშვილის წერილზე დაყრდნობით აქცენტს აკეთებს მამაკაცების მუდმივად ბრძოლაში ყოფნისას ქალების ძალისხმევაზე სოფლებსა თუ ქალაქებში სწავლა-განათლების გასავრცელებლად. ამ გზით პუბლიცისტი საკუთარ კვლევას სიღრმესა და დამაჯერებლობას სძენს.

„ქართლის ცხოვრებაში“ ქალის როლის რეცეფციაზე საუბრისას პაპავა გამოყოფს „სადედოს“ ინსტიტუტთან დაკავშირებულ ინფორმაციას. აღნიშნავს, რომ ეს გლეხობაში გავრცელებული ინსტიტუტი იყო ერთგვარი ბეგარა, რომელსაც სასიძო უხდიდა ოსტატ ქალს პატარძლისათვის ხელსაქმის, დიასახლისობისა, თუ წერა კითხვის სწავლების გამო. საგულისხმოა, რომ ასეთი ტრადიციის არსებობა ერის დამოკიდებულებასაც აჩვენებს ოჯახის ინსტიტუტის მიმართ და შემთხვევითი არ არის.

სწავლა-აღზრდის საქმეს რომ მნიშვნელოვანი ადგილი ეჭირა ჩვენი ქვეყნის განვითარებაში და მასში ქალები აქტიურად იყვნენ ჩართულნი, პაპავას აზრით, კარგად მოწმობს ზემოთ განხილული მაგალითები, ხოლო რას ასწავლიდნენ ქალებსა და ვაჟებს საქართველოში ზოგადად, ამის შესახებ პუბლიცისტი არჩილ მეფის „ზნეობანში“ დაცულ მდიდარ ინფორმაციას შეახსენებს მკითხველს. აღსანიშნავია, რომ ეს ინფორმაცია მოიცავს როგორც მწიგნობრობის, მეცნიერებისა და ხელოვნების სფეროებს, სპორტის სახეობებსა და კულინარიას.

პაპავასთვის, ასევე, მნიშვნელოვანია, რომ ქართველმა ქალმა, ზოგადად ქართულმა ოჯახმა, კულტურული ტრადიცია შეინარჩუნა რუსეთის მიერ დაპყრობის შემგომაც XIX საუკუნეში. კულტურული ტრადიციის შენარჩუნების დასტურად მიაჩნია თამარ პაპავას ექვთიმე თაყაიშვილის „საქართველოს სიძველენის“, იოსებ გრიშაშვილის „ძველი თბილისის ლიტერატურულ ბოჰემაში“ დაცულ ცნობები, ასევე, „მზითევის წიგნებში“ შეტანილი ხელნაწერები იმის შესახებ, თუ რა მიჰყვებოდათ ქალებს ოჯახებიდან, რაც, მისი აზრით, სწორედ მწიგნობრობის ტრადიციას უსვამს ხაზს.

ქართველი ქალის განათლების დასტურად, პაპავა ალექსანდრე ცაგარელის

წერილიდანაც იმოწმებს მოგზაურთა ნაწერებში დაცულ ცნობებს, აქცენტს აკეთებს იმაზე, რომ, ქართველ თავად-აზნაურთა ქალების გარდა, გლეხის ქალებმაც იცოდნენ წერა-კითხვა და მათი რიცხვი მცირე არ ყოფილა. საგულისხმოა სამაჰმადიანო საქართველოს შესახებ არსებული ჩანაწერიც. „ხშირად შეხვდებით ცნობებს იმაზე, რომ სამაჰმადიანო საქართველოში ძველი ქართული ტრადიცია, მხოლოდ ქალთა ღვაწლით შენახულა. ისინი შვილებს ქართულ დედა-ენას ასწავლიან და მათ ძველ ვინაობას აცნობენ და თუ ქართული სიტყვა კიდევ შენახულა ძველ მესხეთში, შორეულ ფერეიდანში და სხვაგან, საცა გამაჰმადიანებული ქართველები ცხოვრობენ, ეს მხოლოდ ქართველ ქალს გადაურჩენია და დაუცავს“ (პაპავა, 1966ბ, 3). სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ ასეთი დამოკიდებულება ისტორიული სამშობლოს მიმართ მხოლოდ ქალების სულისკვეთება ვერ იქნებოდა და მას, ალბათ, თანაბრად ინაწილებდნენ მამაკაცებიც, მაგრამ ისიც ფაქტია, რომ საოჯახო ტრადიციების შენახვაში დედათა განსაკუთრებული როლის უგულვებელყოფა შეუძლებელია. სერთოდაც უნდა ითქვას, რომ ემიგრანტი მოღვაწის მიერ სწავლა-აღზრდის საკითხების ასეთი აქცენტირება მრავლისმთქმელი პასაჟია და ის მის თანამედროვეობასაც უთუოდ მიემართება.

ყურადღება უნდა მივაქციოთ, ასევე, პაპავას მიერ საგანგებოდ გამოყოფილ ძიძის ტრადიციას და მის მნიშვნელობას მოზარდის აღზრდაში. მას მიაჩნია, რომ ყმაწვილს, დედების გარდა, მორალურ ღირებულებებს ძიძებიც უწერგავენ და ისინიც, ამ მხრივ, ოჯახის ბურჯები არიან. ასე აფასებს ამ ინსტიტუტს პუბლიცისტი, თუმცა აქვე იმასაც დასძენს, რომ ის საგანგებო კვლევა-ძიების საგანი უნდა გახდეს სამომავლოდ. ამ მიმართულებით თავადაც გვთავაზობს მცირე ექსკურსს „ქართლის ცხოვრებასა“ თუ მხატვრულ ლიტერატურაში. „ქართლის ცხოვრებაში“ არსებულ მაგალითებს ის უმატებს ერეკლესა და გიორგი მეცამეტის სასახლეში ბატონიშვილების აღზრდაში ქალებისათვის გამოცხადებულ ნდობას, ასევე, იხსენებს აკაკის „ჩემ თავგადასავალს“, ილიას დაუმთავრებელ მოთხრობას „უღელტეხილი“, საგანგებო ადგილს უთმობს „ვეფხისტყაოსანს“ და საბოლოოდ დაასკვნის, რომ ისტორიულად არსებული „გამდელ ქალთა“ ხატი საფუძველს ძველი სინამდვილიდან და „ქართლის ცხოვრებიდან“ იღებს და არა მხატვრული ლიტერატურიდან.

წერილში თამარ პაპავამ საგანგებოდ წამოწია ქართველი ქალის ისეთი თვისებები, როგორებიცაა: მშვიდობისმოყვარეობა, მოთმინება და მძიმე ვითარებიდან გამოსავლის პოვნის უნარი. ამის დამამტკიცებელ მაგალითებსაც პუბლიცისტი „ქართლის ცხოვრებაში“ პოულობს, რის დასტურად მოჰყავს მემატიანის ცნობები ყუთლუ არსლანის აჯანყებისას თამარ მეფისა თუ დიდგვაროვანი ქალბატონების: ხვაშაქ ცოქალისა და კრავაი ჯაყელის მიერ გამოჩენილი შორსმჭვრეტელობის თაობაზე, ასევე, ნესტან დედოფლისა და ხვარაშან დედოფლის სასიკეთო ზემოქმედების შესახებ მეფეების (სიმონ მეფე, თეიმურაზ პირველი) გადაწყვეტილებაში, აქვე იხსენებს ვახტანგ მეხუთის კარზე დატრიალებულ ამბებში დიდგვაროვანი ქალების როლს მშვიდობის დამყარების საქმეში. ამგვარი მაგალითებით თამარ პაპავას სურს წარმოაჩინოს ქართველ ქალთა ნიჭიერება და დიპლომატიური უნარი, რაც წერილის დასაწყისშივე გაცხადებული მიზანია და თავისთავად უპასუხებს კითხვას, ავტორი ცალმხრივად ხომ არ ხედავს ზოგადად ქალის როლს.

შემდეგი თემა, რომელსაც განიხილავს თამარ პაპავა, საქართველოს გაერთიანებაში ქართველ ქალთა მონაწილეობა და მათ მიერ შეტანილი წვლილია. ის საგანგებოდ აღწერს საქართველოს გაერთიანებისას ბაგრატ მესამესთან, დედოფალ გურანდუხტთან, იოანე მარუშიძესთან, ბაგრატ მეოთხის საბერძნეთის იმპერატორ ბასილის ასულ ელენეზე დაქორწინებაში დედოფალ მარიამთან დაკავშირებულ რეალიებსა და სხვ. სრულიად გამორჩეული და განსაკუთრებულია მისი დამოკიდებულება თამარ მეფის ისტორიულ

დამსახურების წინაშე, მეფისა, რომელმაც ქვეყანას სახელი გაუთქვა საზღვრებს გარეთაც. თამარის ღვაწლს საქართველოს წინაშე, პაპავას აზრით, კარგად ხსნის მისი გამითებული აღქმა, რაც კარგად გამოჩნდა ქართულ ფოლკლორსა თუ უცხოელ ავტორთა შრომებში. როგორც პაპავა იმოწმებს, „გერმანელი მეცნიერი ჰოლდაკი ჭეშმარიტად ამბობს, რომ თამარში მეფური პიროვნება გაღმერთებულია რელიგიურ მისტიციზმამდეო და მართლაც, თამარ მეფე ხომ წმინდანად იქნა აღიარებული ქართული ეკლესიის მიერ“,– ასე აჯამებს პაპავა თამარის მეფობას (პაპავა, 1967, 3). პაპავა არც რუსუდან მეფესა და მის ასულ თამარს ივიწყებს, თუმცა აქვე იმასაც აღნიშნავს, რომ მათ დროს საქართველოს საქმეები კარგად ვერ მიდიოდა, რაც იმის მიმანიშნებელია, რომ ავტორს ცდილობს არ შეალამაზოს ისტორიული ფაქტები.

ქართველ ქალთა თავდადების კიდევ ერთ მხარეს პაპავა მათ მიერ რჯულის ერთგულებაში ხედავს. ამ მიზნით, ის იხსენებს სამცხე-საათაბაგოში ოსმალთა მიერ შექმნილ ვითარებას და ქართველ ქალთა იმგვარ წინააღმდეგობას, რომლის გასატეხად ხონთქარი იძულებული გახდა ბრძანება გამოეცა, რომ მაჰმადიანი ფაშას ცოლიც მაჰმადიანად ჩაეთვალიათ, რის მაგალითად მოჰყავს როსტომ ფაშას ცოლის მედგარი წინააღმდეგობა ამ ბრძანების ასასრულებლად. სამშობლოსა და ქრისტიანობისათვის წამებული ქალების გუნდის სათავეში, როგორც პაპავა აღნიშნავს, ქეთევან წამებული დგას, რომელიც ვერ გატეხა სასტიკმა შაჰმა და თავისი რწმენისა და ქვეყნის ერთგულად დარჩა, ამ თვალსაზრისით, გამოარჩევს, ასევე, ვახტანგ მეექვსის ასულსა და ერეკლე მეფის დედას თამარს, რომელმაც ქვეყანა ნადირ შაჰის რისხვას გადაარჩინა, შემდგომ კი დიდი ენერჯია მოახმარა ქართლ-კახეთის სამეფოთა გაერთიანებასა და თეიმურაზ მეორის გამეფებას.

პაპავას აზრით, მნიშვნელოვანია, რომ ღვაწლმოსილ ქალთა დასის წარმომადგენლად, მატინე უბრალო ხალხიდან გამოსულ მანდილოსნებსაც მოიხსენიებს. „ხშირად გლეხის ქალები უდგნენ ჯგბირად, ვით შეურყეველი კლდე და უნახავდნენ ერს ენას, სარწმუნოებას, ტრადიციას და კულტურას. სწირავდნენ ქმრებს, შვილებს, ძმებს და ამით ქვეყნისა და მეფის ერთგულებას ბოლომდე ინახავდნენ“ (პაპავა, 1968, 3),– წერს პაპავა და იქვე განაგრძობს, რომ ქართველი მეფეები და წარჩინებულები მდაბიო ხალხის თავდადების გარეშე ვერ შეძლებდნენ გამკლავებოდნენ მტერს, რის დასტურად პაპავას სვიმონ მეფის გლეხი ქვლივიძის ოჯახში სტუმრობა და თეიმურაზ პირველისათვის შაჰაბასთან ბრძოლის დროს ქიზიყში დედის მიერ ცხრა ძის შეწირვა მოჰყავს.

წერილის დასკვნით ნაწილში პაპავა უყურადღებოდ არც ქართველ ქალთა გარეგნულ სილამაზეს ტოვებს. ამ მონაკვეთს ვახუშტის დახასიათებით იწყებს, შემდეგ კი აქცენტს აკეთებს, როგორ შთაბეჭდილებას ახდენდა მშვენიერი ქართველი ქალი უცხოელ მოგზაურებზე (პიეტრე დელავალე, შარდენი, აბატი დე ლაპორტი, რუსი მწერალი მარკოვი).

აღსანიშნავია, რომ თამარ პაპავა არ იფარგლება მხოლოდ „ქართლის ცხოვრებით“ და წერილს ასრულებს ქალების როლის მიმოხილვით რუსეთის მიერ საქართველოს დაპყრობის შემდგომ ხანაში. ის ხაზს უსვამს, რომ ქართველი ქალები მამაკაცების გვერდით იყვნენ 1802-ის, 1804-ის, 1812-ის, 1819-ისა თუ სხვა აჯანყებების დროს, მამაკაცების გვერდით იყვნენ 1832 წლის შეთქმულების პერიოდშიც და მეოცე საუკუნეშიც. მნიშვნელოვანია, პაპავას აზრით, მათი წვლილი წითელი არმიის მიერ საქართველოს დაპყრობის შემდეგ ოკუპანტების წინააღმდეგ ბრძოლაში. „26 მაისს მკვდრეთით აღმდგარ საქართველოს ეკლიან გზებზე ქართველ ქალსაც ისევე მხნედ უვლია და თავი დაუდვია, როგორც მის ქმარს, ძმებს და შვილებს“ (პაპავა, 1968, 3),– წერს თამარ პაპავა. ეს სიტყვები კარგად გამოხატავს ავტორის სულისკვეთებას ხაზი გაუსვას ყველა ეპოქაში სამშობლოს სამსახურში ჩამდგარი ყველა თაობის ქალების ღვაწლს საკუთარი ქვეყნის წინაშე.

„ქართველი ქალი ჩვენს მატთანში“ ნათლად აჩვენებს ქართველი ქალების გაცნობიერებულ პასუხისმგებლობას საკუთარი ქვეყნის, სამეფოსა თუ ოჯახის წინაშე, მათ თავდადებასა და განუწყვეტელ ბრძოლას, პირდაპირ თუ ირიბ მონაწილეობას სამშობლოს წინაშე მდგარი განსაცდელის თავიდან აცილების მცდელობისას, მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღებისას გამოვლენილ შორსმჭვრეტელობასა და გონიერებას. თამარ პაპავამ „ქართლის ცხოვრებაში“ ფიქსირებული ისტორიების საფუძველზე აჩვენა მათი დაუღალავი ძალისხმევა მამაკაცების მხარდამხარ, ამასთან, წინ წამოაწია ქალთა როლი და მნიშვნელობა ტრადიციების შენახვის, მომავალ თაობათა აღზრდის არანაკლებ საპასუხისმგებლო და განვითარებისათვის განმსაზღვრელ ასპარეზზე.

წერილი კარგად ავლენს ავტორის მსოფლმხედველობასა და ინდივიდუალიზმს, თხრობის ოსტატობას, ანალიზის უნარს, საკითხის ზედმიწევნით ცოდნას, მიუხედავად იმისა, რომ არაერთი ისტორიული მეცნიერული ნაშრომი მიუწვდომელი იყო ავტორისათვის. განსაკუთრებით ვარაუდების გამოთქმისას ცდილობს ის გაითვალისწინოს ამა თუ იმ საკითხის შესახებ არსებული შეხედულებები, ამასთან სრულიად თავისუფალია ისეთი იდეოლოგიური ხაზის გასვლა, როგორც საბჭოთა ეპოქისათვის იყო დამახასიათებელი, რაც ამ წერილსაც და თამარ პაპავას მთელ მემკვიდრეობას განსაკუთრებულ ღირებულებას სძენს.

ოპუსის თემა ახალი არ ყოფილა თამარ პაპავს შემოქმედებაში. ამ წერილამდე მას გამოქვეყნებული აქვს „დიდი სახეები პატარა ჩარჩოებში“, ისტორიული ნარკვევი „დარეჯან დედოფალი“, აკაკი პაპავასთან ერთად გამოცემული „მარიამ უკანასკნელი დედოფალი საქართველოსი“, რომლებშიც XIX საუკუნეში საქართველოს დაპყრობის, ბაგრატიონთა თავგანწირვასა და ქვეყნისათვის თავდადების ისტორიას ფართო საზოგადოებრივ-კულტურულ კონტექსტში გაანალიზებული, არც ქალთა ემანსიპაციის საკითხი ყოფილა უცხო „გაბნეული საფლავების“ ავტორისათვის. ჩვენი ისტორიის სხვადასხვა ეტაპზე ქალების მიერ გაწეული ძალისხმევის აქცენტირება თამარ პაპავას პუბლიცისტიკის ერთ-ერთი ძირითადი, გამჭოლი ხაზია, რისი მკაფიო დადასტურება აღნიშნული წერილიცაა.

ლიტერატურა:

- დაუშვილი, რ. (2014). ქართული ემიგრაცია ამერიკაში. თბილისი: „რაეო“.
- ნიკოლეიშვილი, ა. (2006). ქართული ემიგრანტული მწერლობა, ქუთაისი: აწსუ გამომცემლობა.
- პაპავა, თ. (1966ა). ქართველი ქალი ჩვენს მატთანში. „ქართული აზრი“, #75: 3-4.
- პაპავა, თ. (1966ბ). ქართველი ქალი ჩვენს მატთანში. „ქართული აზრი“, #76: 2-3.
- პაპავა, თ. (1967). ქართველი ქალი ჩვენს მატთანში. „ქართული აზრი“, #77: 2-3.
- პაპავა, თ. (1968). ქართველი ქალი ჩვენს მატთანში. „ქართული აზრი“, #78: 3.
- შარაძე, გ. (1990). „თამარ პაპავა“, წიგნში გაბნეული საფლავები. თბილისი: „არმაზი“. 3-13.

On One Publication by Tamar Papava (“Georgian Woman in Our Chronicle”) in the Newspaper “Kartuli Azri”

Kutivadze Nestan
Tsereteli State University, Kutaisi

Abstract

One of the prominent representatives of the Georgian emigration of the 20th century is the

writer and publicist Tamar Gogolashvili-Papava. She lived with her husband Akaki Papava first in Germany and Austria, and later from 1949 in South America, Argentina. However, through all their activities and consciousness, Tamar and Akaki Papava were connected with Georgia and the Georgian affairs, which can be clearly confirmed by their artistic-publicistic and scientific legacy being very diverse from a creative point of view.

From the 1910s-1920s, Tamar Papava fruitfully collaborated with the magazines and newspapers published in Georgia. Later she published noteworthy letters in emigration periodicals printed abroad. Today, it can be safely said that Tamar Papava's publicism plays an important part of the Georgian emigrant cultural heritage, in which many dramatic pages of our history and her own tempestuous contemporary life, the first half of the 20th century, are reflected.

In 1966-1967, in the Georgian emigrant newspaper "Kartuli Azri" (Georgian Opinion) printed in New York, Tamar Papava published the letter "Georgian Woman in Our Chronicle" with continuations. The author's goal is clear from the title. She aims to present the role of Georgian women in the history of Georgia. In this regard, she thoroughly studies the information preserved in "Life of Kartli". As the publicist notes, she only reviews the data that the history "preserved by chance". Despite this, the outstanding contribution of a Georgian woman to her homeland can clearly be seen.

These contributions are equally made by the women both from noble and lower social classes, and include such issues as: professing and defending the faith, the upbringing of kings, the tradition of entrusting the children to wet nurses, as well as women's dedication to the unification of the country and the fight against Russia. However, the reception of the role of Georgian women towards their own country is not limited to the aforementioned issues.

Emphasizing the efforts made by women at different stages of our history is one of the main directions of Tamar Papava's publicism, which can clearly be confirmed by the mentioned letter.

Key words: emigrant literature, publicism, reflection, women's role, "Life of Kartli".